

Tekrar Boynuzlu Musa Heykeli

– Aydın Akdeniz · 09 Temmuz 2011

M.S. 366 – 384 yıllarında yaşamış olan Papa Damasus, Yahudilerin İbraniceden Yunancaya çevirdikleri Ahdi Atik'in, daha sonraları Latinceye hatalı olarak çevrildiğini gördüğü için İbrani metinlerden doğrudan doğruya Latinceye çeviri yapmanın doğru olacağına inandı. Zamanın en meşhur bilgini olan Hieronymus Stridonensis (bilinen ismiyle Yerome) i bu iş için görevlendirdi. Yerome, "Vulgat" adını verdiği çevirisini tamamlayarak Papa'ya sundu. Onun yaptığı çevirideki bir hata, kendisinden yüzyıllar sonrasını bile etkileyecek sonuçlar koyacaktı ortaya. O; Tevrat'ın Çıkış: 34:29.ayetindeki "Musa elinde iki antlaşma levhası ile Sina Dağı'ndan indi. Rab'le konuştuğu için yüzü ışıldıyordu, .." ifadesini, kendisinin Greko-Romen kültürde yetişmesi ve o zamanlar bu kültürdeki Açilo ve benzeri boynuzlu tanrı ve kahramanlar mitlerine inanmak doğal bir şey olduğu için "Musa dağdan indiği zaman boynuzluydu." Şeklinde yapmıştır çevirisini.

Bu hatalı çeviri, Rönesans dönemi geleneğinde halk arasında Musa peygamberin başında boynuz bulunduğu şekilde yaygın bir söylentinin ortaya atılmasına neden oldu. Hristiyan batı sanatı yüzyıllarca bu söylentinin etkisinde kaldı. Bu yüzyıllarda yapılan Musa heykellerinin başına hep boynuz eklendi. Bu etki ile Michalango'nun yaptığı boynuz başlı Musa heykeli o günden bu güne Tevrat yazıcılarına sesli harflerin kurlsız olarak kullanılmasının hatalara neden olabileceğini hatırlatmak üzere Vatikan'daki St. Peter Kilisesinde bulunmaktadır. Musa heykelinin, İsa'dan önce 366–384 yıllarında yaşamış olan Papa, St. Damasus'un ricası üzerine Hieronymus Stridonensis ya da meşhur ismi ile Yerome tarafından İbraniceden Latinceye çevrilen ve " Vulgat " adı verilen çevirideki bir hata sonucu Rönesans dönemi gelenekte Musa heykellerinin boynuzlu olarak yapıldığı, aynı geleneğin etkisi altında kalan Michalango'nun da ünlü heykelini boynuzlu olarak yaptığını belirttiğim bir önceki yazım, kaynak göstermediğim için okur tarafından haklı bir eleştiri aldı. Kaynağı hemen belirterek konu ile ilgili düşüncelerime geçmek istiyorum. Okuduğum bilgi ; " Background to the Bible, Richard T.A. Murphy, O.P., Servant Books, Michigan, U.S.A., 1978 isimli kaynaktan (sh.75-77) yararlanılarak; Mehmet SAKİOĞLU tarafından yazılmış " Tevrat'ı Kim Yazdı?- Ozan Yayıncılık, Nisan 2004 " isimli kitaptan alıntılıdığım bilgilere dayanıyor.

Yerome, İbranice deki " q-r-n " (a, ile ünlenmesi) ve " parlak " anlamına gelmesi gereken kelimeyi Greko-Romen kültürde yetiştirdiği ve Açilo gibi boynuzlu tanrı ve kahramanlara yabancı olmayan anlayışın etkisiyle (e, harfi ile ünlendirerek) " qeren " şeklinde okur ve o zaman kelime " boynuzluydu " anlamına gelir.

Görüldüğü gibi bir çeviri hatası olabilmış. Bu hata, o dönemde ortaya konan sanatın taşıdığı değerden her hangi bir şey azaltmaz. Zaten ben bu yazıyı da bu amaçla yazmadım. Sonra söylendiği gibi heykel bir güç timsali olarak ta boynuzlu şekilde yapılmış olabilir, o dönemin şaheser eserlerine bakıldığında göz ardı edilebilecek bir ihtimal değil bu. Ama yine o dönemde bu çevirideki hatanın fark edilmesinden sonra durumu kurtarmak için bu, ardına sığınılan bir gerekçe olarak ta ileri sürülmüş olabilir. Konuyu her iki ihtimali de göz önünde bulundurarak ele alsak ne kaybederiz? Hiç. Çünkü dünya bugün zaten pek

çok şeyi konuşuyor tıpkı dün konuştuğu gibi. " Da Vinci Şifrelerine" karşı Vatikan " Tutku'yu " koyuyorsa ortaya ve bu, dünden bugüne iki kültür arasında asırlar boyunca böylece sürüp gidiyorsa bu durumu anlamak benim için neden bir eksiklik olsun?

Tarihi değeri olan her tür arkeolojik bulgu en az yazılı kaynaklar kadar hatta kanaatime göre onlardan da fazla bir önem taşımaktadır. Ortada ki mevcut her tür birikim, anlaşılacak üzere üzerinde yapılacak yeni etüdleri beklemekte. Bakış açılarımızı değiştirebildiğimiz oranda tarihi anlamamızda da yenilikler, gerçeğe biraz daha yaklaşmak gibi sonuçlar almaktayız. Kurgunun kendisi mi yoksa gerçek olan mı değerlidir? Cevabı bulunması gereken şey, işte bu tür sorulardır. Mısır yazıtlarını niçin Şampolyon çözmüştür? Çalışmalarında ortaya koyduğu çok yönlü değişken bakış açısı kendisine bu başarıyı getirmiştir. O halde ilmin mantığında taassuba yer olmadığını görüyoruz. Dolayısı ile benim Rönesans dönemi eserleri onaylamam ya da onaylamamam gibi bir şey söz konusu olamaz. Tercihimin her hangi bir değeri olmaz çünkü. Ama estetik kaygının mübalağalı bir şekilde sanata tatbik edildiği o dönemde bu kültüre alternatif kültür üretebilecek Osmanlı sanatı, barok ve rokoko akımları kendi potasında harmanlayarak yeni eserlerini verebildi. Önemli olan kültür dinamiklerini işletebilmek. Özgün olabilmek. Değişime kapalı olmadan kendin olarak kalabilmek. Barok ve rokoko tarzı eserleri hayranlıkla karşılıyorum. Fakat şunu düşünmekten de alamıyorum kendimi, Böylesi, göz zevkini abartılı bir şekilde okşama ihtiyacı niçin duyulur? Büyük bir buhran mı buna neden olmuş yoksa skolastik öğretinin boyunduruğundan kurtulmanın öz güveniyle geçmişe meydan okurcasına abartıya mı kaçılmış? Batıdaki rönesans ve reformasyonda Endülüs etkisinin yeri nerededir?

Sözlerimi tamamlarken değerli arkadaşşıma yorumu için bir kez daha teşekkür ediyorum. Güç timsali olsun için heykelin boynuzlu olarak yapıldığı muhakkak doğrudur. Zaten biraz, yunan ve roma mitolojisi okuyan eserin bu anlayışla yapıldığını doğrulayacaktır. Ama geçmişle günümüz arasında köprü oluşturan dil faktörünü de unutmamak gerekiyor. Maksadı aşan herhangi bir ifade kullanmadığımı düşünüyorum, eğer olmuşsa mazur görülmesini rica ederim. 16/08/2007